



OS VELLLOS
NON DEBEN DE NAMORARSE

de Alfonso Daniel Rodríguez Castelao

Dirixe Mariña Río Mallo.

SPASMO 2017/2018

LANCE PRIMEIRO

O BOTICARIO ----- Alejandra
LELA ----- Laura
O CARABINEIRO ----- Noa
AS IRMÃNS DO BOTICARIO ----- Salomé, Lucía
A MORTE ----- Hugo
MULLERES ----- Pelayo, Sergio
(CORO DE BOTICARIOS)

LANCE SEGUNDO

DON RAMÓN ----- Sergio
MICAELA ----- Noa
O PORTUGUÉS ----- Laura
RAPAZ ----- Pelayo
A MÁSCARA DUNHA PORCA ----- Salomé
A MÁSCARA DUN DEMO ----- Hugo
SAPO ----- Pelayo
A NAI DE DON RAMÓN ----- Noa
O PAI DE DON RAMÓN ----- Alejandra
(MULLERES)
(DOUS ESPANTALLOS)

LANCE TERCEIRO

PIMPINELA ----- Lucía
A NAI ----- Laura
O PAI ----- Pelayo
O MOZO ----- Salomé
O VELLO ----- Noa
MULLERES ----- Hugo, Alejandra, Sergio
(A MORTE)
(CORO)

PRÓLOGO

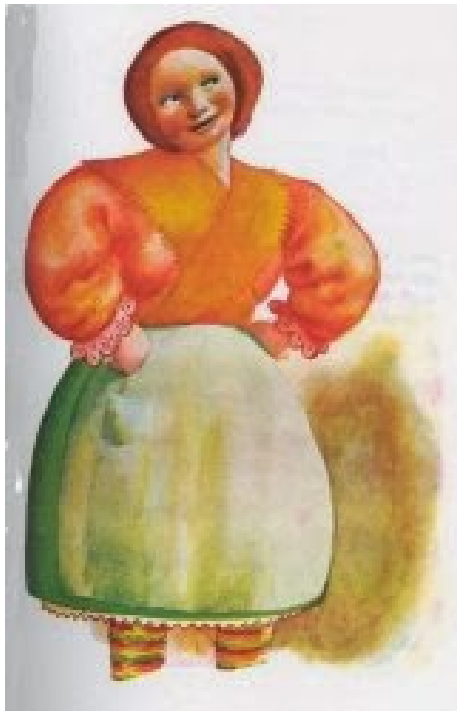
CASTELAO:

Miñas donas e meus señores:

Axiña ides ver unha farsa en tres lances, na que se demostra que os vellos non deben de namorarse; pero non pensedes que a miña obra é de tesis. Non é de tesis, non. Trátase a penas dunha síntesis artística ou, máis ben, artimaña esescenográfica onde xogan o amor e a morte de tres vellos imprudentes: o boticario don Saturio, que non aturou a falcatruada de Lela e mátase con solimán da súa propia botica; e o fidalgo don Ramón, que por un bico de Micaela morre deitado no esterco; o vinculeiro señor Fuco, que por casar con Pimpinela mórrese de felicidade. Son tres faces diferentes dun mesmo drama, contado á maneira galega e para regalía dos que poidan comprender o noso linguaxe. Pero este coñecidísimo drama, que agora ides ver nunha farsa nova, é, así mesmo, un aviso de tres estalos que lle damos aos velos namoradeiros. Cómpre dicir que as vellas non están no caso dos vellos, anque os amores serodios andan sempre emparellados coa morte, pois neste caso soio perden a vida os mozos que se deixan chuchar por vellas indecentes. Non, o drama é de homes que se namoran a destempo, porque non souperon aproveitarse do amor cando eran mozos ou porque pretenden burlarse da morte cando xa a levan ao lombo. Os homes deben buscar tesouros amorosos na mocidade, e gardalos ben gardadiños para cando chegue a vellez, si é que arelan o respecto do mundo e non gostan de vérense retratados nesta caste de comedias. Ninguén se bulra dun vello e unha vella que siguen amándose tolament4e. ¡E que emoción dá ver a un vello vedreiro que chora por un amor que perdeu cando era mozo! Os vellos deben gardar amores antigos, porque axúdanlle a vivir; pero morren cos amores novos, e a súa morte fai rir ás xentes.

Co dito abonda para que comencemos a farsa. E si ela fose do voso agrado o autor sentiríase ledó.

LANCE PRIMEIRO



O BOTICARIO

Vello namoradoizo, que ten, ademais, a desgracia de chamarse Saturio

LELA

Moza requentada na súa propia malicia.

O CARABINEIRO

Catador de lupandas, disposto a unha nova vida.

AS IRMÁNS DO BOTICARIOS

Tres ánimas do purgatorio, embrulladas en roupa negra

A MORTE

O máis tirán de todos, disfrazado de mendicante.

MULLERES

Dúas bocas con alferrón

ESCENA 1

A escena desenrólase na botica. Lela está debruzada no mostrador, apreixando unha botelliña na man, e o boticario -tamén debruzado- a falar con Lela. Trátase de representar un palique amoroso.

LELA: Eu non sei que me da este home... porque xa fai moito tempo que debía estar na casa.

O BOTICARIO: Pois calquera día douche un feitizo de namorar e vólvote toliña. Como me chamo Saturio que o fago!

LELA: Iso sería unha traiduría...!

O BOTICARIO: Así Deus me salve como che reviro o sentido cun bebedizo!

LELA: Con non tomar xaropes desta botica...!

O BOTICARIO: Tamén che podo dar polvos seguidores, ou píldoras de malicia, que son máis ardentes.

LELA: Vaites, vaites con Don Saturio, que quer chegar polo atallo...! I entón, vostede xa non atopa maneira de namorar polas boas...?

O BOTICARIO: Os peixes e as mulleres cóllense con artimañas. E como eu xa vou indo algo vello...!

LELA: Un vello raposo e con moita experiencia; pero a min non me colle, non. Se fose un boticario legar e honrado, veríamos...

O BOTICARIO: Pois... queréndome polas boas xa non che fago a traiduría. Ti escolle!

LELA: Tanto como querer aínda non o dixen eu; pero... quen sabe...! Despreciei moitos mozos -ai, eso si!- porque os amoríos gastan o corazón e chuchan o siso. A min gostaríame un home... un home...

O BOTICARIO: Un home feito e dereito, con cabeza ben asisada.

LELA: Para casar non me levaría ningún titulates.

O BOTICARIO: Enton eu son o tal.

LELA: Non digo tanto; pero hainos piores. Vostede... vostede... é un home de moito mérito... Con moita calva, esa é a verdade.

O BOTICARIO: Non fagas caso. Todo esto (*Pasando a man pola cabeza*) é testa.

LELA: Ai, mire para aí! Pois ten razón... Non reparara ben...

O BOTICARIO: Cando tiña moito pelo non che tiña tanta cabeza.

LELA: Pois entón cómpre que o meditemos porque para casar... pa-ra ca-sar... gostaríame un home de cabeza.

O BOTICARIO: De cabeza e de corazón. I eu téñoche un corazón que non me cabe no peito.

LELA: *(Como falando para sí)* Este condenado Don Saturio estame engaiolando, e se non me defendo...

O BOTICARIO: Se non te defendes, que? Se non te defendes, métoche nesta casa para mandares en min, e conto acabado.

LELA: Ai, si! E as súas irmáns!? Que as oiría!

O BOTICARIO: Miñas irmáns son tres santiñas.

LELA: Si, si; pero son tres.

O BOTICARIO: Serían coma tres nais.

LELA: *(Dispóndose a irse.)* Ou coma tres sogras.

O BOTICARIO: Agarda un bocadiño, a ver se nos entendemos hoxe...

LELA: Non podo, que xa é hora de darxe o xarope a meu pai. Voume...

O BOTICARIO: Agarda un bocadiño...!!

LELA: Non podo Sa-tu-rio... Xa ve que lle retirei o don, e iso algo proba. Falaremos outro día, si?

O BOTICARIO: Cando?

LELA: Cando veña por máis xarope para o meu pai.

O BOTICARIO: Ai, que tarde!

LELA: Canto máis tarde máis ilusión. Abur, Saturio!

O BOTICARIO: Abur entón, Leliña.

Vaise Lela e o boticario esfregase as mans de contentamento.

ESCENA 2

O BOTICARIO: *(A cavilar)* Esta rapaza non é unha tola, non. E seméllame que lle acomodo... Ela quer casar cun home maduro e deitarse en sabas de bo liño. Ten talento! E ti, Saturio, casaríaste con Lela? Casar... casar... casaría se as miñas irmáns desen consentimento... Ela ten un celme no falar! E que corpo! Que corpo! Sería capaz de deixar ás miñas irmáns por seguila ao mesmo inferno!

Xa perdín os dedos; pero aquelas cousas que tocabamos en Santiago non as esquezo, non. Lémbrome dunha vez... Eu coa guitarra e os meus compañeiros de pousada a cantar... Que serenata demos!

O boticario asubía unha cantiga de estudantes. Neste intre xurden detrás do mostrador varios persoaxes idénticos a el, con xerras e cuncas de viño, coma se estivesen nunha taberna. Trátase de revivir aquela serenata que o vello estudante lembra. O boticario e o seu coro particular, rompen a cantar a CANCION DE LELA.

Ó remate da canción, o coro de boticarios desaparecerán igual que apareceron.

ESCENA 3

Entra a morte vestida de mendicante.

MORTE: (Chamando) Ei, da botica!

BOTICARIO: Que Deus o ampare, meu santo!

MORTE: E logo, non me podería dar unha meiciña pagándolla ben?

BOTICARIO: Polo seu prezo véndolle a botica enteira.

MORTE: Ai, se me poidese vender a súa sabedoría de boticario! Dáballe canto quixera.

BOTICARIO: Tan rico é o meu home?

MORTE: Non son tan probe como parezo.

BOTICARIO: Pois dígame o que quer.

MORTE: Eu veño de moi lonxe, para mercar unha meiciña... unha meiciña que me sande.

BOTICARIO: E trae receita?

MORTE: A meiciña que me pode sandar a min non se fai con receita de médico.

BOTICARIO: E logo?

MORTE: As miñas dores danse mellor no libro dos boticarios vellos.

BOTICARIO: Eu aínda non son tan vello.

MORTE: Vostede ten anos dabondo para saber máis que os boticarios novos.

BOTICARIO: Home... algo sei, algo sei. E se vostede me di onde lle doe...

MORTE: Eu teño unha doenza eiquí! (Pon a man no peito) Levo chumbo derretido no corazón!

BOTICARIO: Que me di!

MORTE: Non se burle de min, señor, polo que lle vou contar. Eu... eu namoreime dunha rapaza máis bonita que os ouros do Perú. Pero ela ten ollos e... como vai querer a un vello!

BOTICARIO: Quen sabe! Non me dixo vostede que ten diñeiro?

MORTE: Con diñeiro non se merca o que eu quero. Hai moitos galáns novos e nós, os vellos, xa non temos encanto pra namorar mozas.

BOTICARIO: Hai vellos e vellos.

MORTE: Non! Non señor, non. Tódolos vellos cheiramos a morto. Todos damos noxo.

BOTICARIO: Pois eu sei dalgunha rapaza que se deixa rular por un vello.

MORTE: Carne de feira, señor. Carne de feira! Tamén eu topei con lebres corridas e vellos confiados; pero este corazón pide fianza (Batendo coa man no peito).

BOTICARIO: Enton, vostede... Quer unha meiciña pra tocarse en mozo?

MORTE: Non pido tanto; pero se vostede quixera compor un feitizo de namorar... Eu pagaríallo!

BOTICARIO: Iso dos feitizos sonlle andrómenas, meu santo. Sonlle contos vellos. Mentiras que se inventaron no tempo das meigas...

MORTE: Non disimule, señor. Os boticarios vellos saben de feitzos par reviraren o siso das rapazas. Ou é que vostede xa non sabe ler nos libros antigos?

BOTICARIO: Ai, se o que vostede pensa fose certo! Pero non, meu compañeiro. Os boticarios non facemos miragres.

MORTE: Vostede que di? E logo non é certo que os boticarios compoñen feitizos de namorar? I entón xa non ai remedio para a miña doenza? Nin vostede, tan sabido e tan sonado, podería sandar o meu corazón? Non é de crer esta desventura! Eu non podo morrer adoecido habendo boticas!

BOTICARIO: As meiciñas curan as doenzas do corpo; pero as da alma... ! Esas cúranse de seu ou non se curan nunca.

MORTE: Agarde... as da alma tamén se curan con boticas. Nas boticas pode atoparse a derradeira meiciña para unha mágoa sen remedio! Cando un coitado coma min ten a desventura de namorarse, pode sandar cunha boa meiciña! Pode! Un vello namorado pode acougar coa morte! Iso é, coa morte! Ande, señor, teña mágoa de min e déame a derradeira meiciña, para morrer sen dores do corpo. Comóñame un solimán para durmir e non acordar máis. Ande, señor; compóñame n resolio de mel, tan doce que poida deixar a vida sen sentir.

BOTICARIO: Iso non se pode facer.

MORTE: E por que, señor?

BOTICARIO: Iso sería un pecado e un delito.

MORTE: Secomasí eu xa son a morte e non lle pido máis que unha boa viaxe.

BOTICARIO: As boticas son pra sandar e non pra matar. Entendeu?

MORTE: O que eu quero é sandar, señor.

BOTICARIO: Non me pida o que non debo darlle, meu vello. Eu non vendo a miña concencia.

MORTE: A concencia! Xa se ve que vostede aínda non probou a dor de verse desprezado por unha moza! Xa se ve que vostede aínda non aborrece a vida!

BOTICARIO: Xa lle dixen que non.

MORTE: Ben está, si, señor. Voume... Voume; pero non se esqueza de que os vellos que se namoran das mozas buscan a morte. Non o esqueza, señor boticario. E lémbrese deste vello se algunha vez aborrece a vida... Xa me vou, xa me vou... Pero se algún día padecera do meu mal, non faga consigo mesmo o que fixo comigo. Non o faga, non o faga.

BOTICARIO: Este vello está tolo.

Vaise a Morte e o Boticario séntase a cavilar.

ESCENA 4

Pasan as tres irmáns do boticario por fora do mostrador, unha após da outra, e ao pasar vanlle facendo recomendacións.

IRMÁN 1ª: Quédache o café enriba da mesa, eh?

BOTICARIO: Xa, xa.

IRMÁN 2ª: Non te esquezas de apagares a luz, eh?

BOTICARIO: Xa, xa.

IRMÁN 3ª: Cando veña Ramona, dille que imos á novena, eh?

BOTICARIO: Xa, xa.

AS TRES IRMÁNS: (As tres á vez, xa case dende fora) Non deixes entra-lo gato na cociña, eh?

BOTICARIO: Xa, xa.

ESCENA 5

CAMBIO DE CADRO

Fondo verde e chan verde. Lela e o Carabineiro aparecen sentados nun arró, entre dúas mulleres, tamén sentadas. Estan de palique.

MULLER 1: (Dirixíndose a Lela) E logo, cando vos casades?

LELA: O domingo que ven botamos as primeiras monicións.

MULLER 2: Abofé que da xenio verbos tan namorados.

MULLER 1: Non é vergonza quererse por ben e pra casar.

O CARABINEIRO: Traballo me custou dar con este contrabando.

(Intenta apreixar a Lela contra si)

LELA: Manciñas quedas, eh?

MULLER 2: Non te poñas brava, muller. Algo hai que dar por adiantado.

MULLER 1: Boa fachenda ten ela co seu carabineiro. Non o negues, Leliña!

LELA: Valente cousa!

O CARABINEIRO: Non digas iso, prenda. Un home das miñas feitura con este traxe tan bonito e con esta cazola na cabeza non é unha cousa calquera.

MULLER 2: Esta (*referíndose a Lela*) sempre che foi moi despreciativa.

MULLER 1: Pois o que é mozos nunca lle faltaron.

LELA: O sí nunca llo din a ningúnen.

O CARABINEIRO: Iso compría sabelo.

MULLER 1: Lela fixo tolear a moitos, pero en amoríos formales nunca se veu. Abofé que non.

MULLER 2: Sempre tivo a cabeza no seu sitio.

MULLER 1: E nunca dou que decir á xente.

LELA: Non está ben que o diga unha; pero endexamáis me faltaron mozos en quen escoller. E para que o seipades... poden casar cun home principal, acomodado e de carreira.

MULLER 2: Xa sei quen é.

LELA: Non sabes, non.

MULLER 1: Eu si que o sei.

MULLER 2: E mais eu.

LELA: Non vos matedes en adiviñar.

MULLER 1: A min paréceme que é un home algo vello, que ten tres irmáns solteironas...

LELA: Quen? Don Saturio? Meu pobre! Atreveríase el a falar-me de casamento? E iba eu a consentir-lo!? Un vello que xa non rexe coas pernas! Non; é outro... outro máis novo. E inda por riba bo mozo, pero que non me entrou polos ollos, e velaí.

O CARABINEIRO: Boeno, amiguiñas. A conversa é moi divertida, pero eu teño que deixalas. A carabina chama por min.

LELA: Ímonos logo e deixemos a estas boas pezas a rexoubaren de nós. Teñen un alferrón!

MULLER 2: De ti sempre dixemos o que merecías.

MULLER 1: E do teu carabineiro non se diga.

O CARABINEIRO: *(Erguéndose)* Boeno. Xa saben, eh? Farruco Rodríguez, para servilas.

LELA: *(Erguéndose e sacudíndose a saia)* Deica outra vez, queridiñas.

MULLER 1: Ide pola sombra..., e deica outra.

Lela e o seu galán márchanse emparellados pola dereita.

MULLER 2: Que ganas de casar teñen algunhas!

MULLER 1: Onde foi poñer os ollos esa toliña! Máis lle valera quedarse solteira.

MULLER 2: A Lela xa lle pasou o sol pola porta e o carabineiro salvouna... Ai... Forasteiro tiña que ser, porque o que é os hoes de eiquí non pican en carne sobada, non. Teñen mellor paladar.

MULLER 1: O conto é que se casa e se libra de quedar coma as irmáns de Don Saturio.

Entra pola esquerda o probe que representa a Morte e sigue camiñando por diante das mulleres.

MULLER 1: Oiches... Ese probe é un agoiro. Sempre que o vexo morre algún veciño.

MULLER 2: E máis tes razón. A víspera de morrer meu sogro pasou por diante da nosa casa.

MULLER 1: Non é coma os demais probes. Non pide; colle o que lle dan e vaise. E ten cara de poucos amigos... (*Chamando por el*) Ei, homiño!

MORTE: Quen me chama?

MULLER 2: Somos nós. Veña acá e perdóenos... Din por aí que vostede adiviña quen vai morrer...

MORTE: Todos cantos viven están condenados a morte. Iso é todo canto vos podo decir. Tendes algo máis que preguntarme?

MULLER 2: Non lle pareza mal. É que cando aparece vostede, sempre morre algún veciño.

MULLER 1: E se a xente da en decir que vostede é un agoiro poden apedrealo.

MORTE: Que lle imos facer! Os probes andamos polo mundo espostos a todo.

A MORTE vaise.

ESCENA 6

Muda o cadro

Unha parede branca no fondo. O boticario aparece morto e derrubado nun sofá. Entra o mendicante que representa a Morte.

MORTE: *(Sacando a careta de mendicante e descubrindo a súa caveira).* Xa estou aquí.

BOTICARIO: Chegaches tarde.

MORTE: Porque xa sabía que non me necesitabas.

BOTICARIO: Hipócrita! Calquera diría que non foches ti...!

MORTE: *(Sentándose nun brazo do sofá, aos pes do boticario.)* Eu dinche un bo consello e ti seguíchelo porque che conviña.

BOTICARIO: Sería mellor que mo deras antes de namorarme de Lela.

MORTE: Non te queixes, aviseite a tempo. Díxenche que os vellos non deben de namorarse e ti non me fixeches caso.

BOTICARIO: Xa era tarde! Por que non me avisaches a tempo cando non estaba namorado?

MORTE: Eu non vou a onde non me chaman.

BOTICARIO: Chamei eu por ti?

MORTE: Chamaches. Todos chaman por min cando se namoran e perden o xucio.

BOTICARIO: Lela queríaame...

MORTE: Xa se ve que aínda non se che arrufiou o corpo. Lela enganábate, parvo!

BOTICARIO: Entón fixen ben en matarme

MORTE: Fixeches. E non te queixes, porque morreches sen dor. Gracias a tua ciencia de boticario... e ó meu cosello.

BOTICARIO: Custoume moito deixar ás miñas irmáns.

MORTE: Queríaslle máis a Lela...!

BOTICARIO: Quería!... O peor é que ela non mo vai agradecer... porque non sabe que me matei por ela.

MORTE: Aínda que o soupese.

BOTICARIO: Pensas que é tan ruín?

MORTE: Penso.

BOTICARIO: Enton por que me matei!?

MORTE: Por namorarte de vello. Pudeches namorarte de mozo, por que non o fixeches?

BOTICARIO: Por non abandoar as miñas irmáns... e aínda así, abandoneinas... Pero xa son vellas e déixolles a botica.

MORTE: Sen o boticario.

BOTICARIO: Logo estarán comigo.

MORTE: Diso ocupareime eu, descoida.

BOTICARIO: Agradézocho.

MORTE: Estás pesaroso do que fixeches?

BOTICARIO: Eu non che podó responder. Pregúntallo á miña alma. A miña marchouse cavilosa... Antes era ben leda... cando a tiña dentro do corpo antes de namorarme... Xa empezo a enfriarme e perdo a memoria de certas cousas...

MORTE: Axiña ficarás en paz. (Erguéndose e pódose a careta de mendicante)
Déixote que teño moito que facer.

BOTICARIO: Vaite logo.

MORTE: Adeus, Saturio.

O corpo do boticario desgónzase en canto a Morte lle chisca o corpo ao despedirse. Unha man do boticario bate nas táboas do piso ao caerlle un brazo fora do sofá. A Morte desaparece.

ESCENA 7.

Muda o cadro.

Enterro do Boticario. As súas irmáns en primeiro plano, a faceren o pranto. Da rúa xurden marmurios de moita xente.

IRMÁN 1: Alá se vai o noso capitán! O capitán do noso navío!

IRMÁN 2: Alá se vai o noso letreiro! A gala das nosas romerías!

PELAYO: Alá se vai o noso patriarca! O santo das nosas devocións!

TODAS: Ai, Saturio! Saturio! Saturio!!!

IRMÁN 1: E levas música porque morreches solteiro!

IRMÁN 2: E levas música porque xa estás no ceo!

LAURA: E levas música porque tamén tí eras músico!

TODAS: Ai, Saturio! Saturio! Saturio!!!

IRMÁN 1: Morreu o estudante aventaxado!

IRMÁN 2: Morreu o bachiller con matrículas de honor!

SERGIO: Morreu don Saturio, a cencia dos boticarios!

TODAS: Ai, Saturio! Saturio! Saturio!!!

IRMÁN 1: Quen che roubou a fala!!??

IRMÁN 2: Quen che parou o corazón!!!???

NOA: Quen che zugou a vida!!???

IRMÁNS: Quen che matou, irmanciño querido!!???

TODAS: Ai, Saturio! Saturio! Saturio!!!

IRMÁN 1: E vaste sen dares unha queixa!!

IRMÁN 2: E vaste sen dares aviso da túa morte!!

LAURA: E vaste sen despedirte de nós!

TODAS: Ai, Saturio! Saturio! Saturio!!!

IRMÁN 1: Xa onte non falabas nin rías!

IRMÁN 2: Xa onte levabas a terra nos ollos!

SERGIO: Xa onte non tocaches a guitarra!!

TODAS: Ai, Saturio! Saturio! Saturio!!!

IRMÁN 1: Dille á morte que nos veña buscar, compañeiro dos nosos días!

IRMÁN 2: Dille á terra que nos veña comer, almiña de Deus!

PELAYO: Lévanos desde mundo, estrelaña da nosa noite!

TODAS: Vainos facendo tres sitios á beira do Noso Señor!

Ai, Saturio!, Saturio!, Saturio!!

IRMÁN 1: Velaí vai a caixa dos nosos corazóns!

IRMÁN 2: Velaí vai o noso amor verdadeiro!

IRMÁN 1: Velaí vai a nosa vida!

IRMÁN 2: Velaí vai a nosa morte!

TODAS: Ai, Saturio! Saturio! Saturio!!!

TODAS: Adeus para sempre!!!

IRMÁN 1: Quentura do noso inverno!!

TODAS: Adeus para sempre!!

IRMÁN 2: Puntal da nosa vellez!!

TODAS: Adeus para sempre!!

NOA: Pan e viño da nosa mesa!!

TODAS: Adeus para sempre, botica dos nosos pesares!!

(En desorde) Ai Saturio!, Saturio!, Saturio!!!! Adeus irmán! Saturio!! Saturio!! Adeus para sempre!!! Irmanciño querido!! Adeus!! Adeus!!!...

Fin do primeiro lance.

LANCE SEGUNDO



DON RAMÓN

Vella esponxa, embebida en viño tinto; remate de casta.

OS PAIS DE DON RAMÓN

Retratos que viven e falan.

MICAELA

Rapaza parafuseira, de touciños duros.

O PORTUGUÉS

Malandro cazador de lebres corridas.

RAPAZ

Fillo de raposa.

DÚAS MÁSCARAS

Choqueiros estrafalarios

MULLERES

Dez abrollos de picardía.

DOUS ESPANTALLOS E UN SAPO

Misterios da noite orballada.

Tódolos persoaxes levan careta, menos os retratos dos pais de Don Ramón.

ESCENA 1

No fondo hai unha parede. No centro da parede hai unha porta. Aos lados da porta hai dous retratos: o da dereita representa unha fidalga e o da esquerda un fidalgo. Son os pais de Don Ramonciño. As caras dos retratos son de verdade, e falarán cando lles toque a vez. Asoman pola porta os pés de Don Ramón, deitado. Dispois entrará un rapaz. Hai un intre de silencio e de inmovilidade ao erguerse o telón.

DON RAMÓN: *(Sentándose con moito traballo)* Vaites, vaites, Ramonciño, o que é esta noite apañáchela boa! *(Erguéndose, a rosmar, coma se lle doesen as rens.)* A condenada rapaza, que me dá sede, e o viño, que me vence, acabarán por queimarme o fígado! *(Comeza a pasear, bambeándose, e os ollos dos retratos ségueno, asañados.)* O bico de onte custoume unha leira; pero ou pouco hei poder ou a rapaza será miña! Aínda que me custe todo canto herdei dos meus pais.

NAI: ¡Borracho!

DON RAMÓN: *(Sorprendido)* Eh? Que? Que falas ti, lorito real?

NAI: Perdulario! Esponxa! Burlarte de quen che dou o ser!

DON RAMÓN: Deberche o ser? Pois entón, déboche a sede que teño!

NAI: Respétame, descastado, que son a túa nai!

DON RAMÓN: Pois non o pareces, porque eu son máis vello que ti. Así que a calar, eh? E moito coidadiño comigo!

NAI: Malcriado!

DON RAMÓN: E quen che mandou que me criases ti? Cartos tiñas dabondo para pagares unha ama de cría.

PAI: Non parecez meu fillo!

DON RAMÓN: Tamén ti? Pois claro que non parezo teu fillo, porque máis ben parezo teu pai.

NAI: Dar unha leira por un bico...! Baboso!

PAI: Destragares o que che deixamos en herdo...! E con esas porcas parafuseiras...!

DON RAMÓN: **Quen** chas dera!

PAI: Eu sempre respetei o meu señorío. Sempre cumprín a manda dos meus pais fidalgos. Sempre!

DON RAMÓN: Mintireiro! Xuras que non perdeches a cabeza por ningunha moza?

PAI: Nunca!

DON RAMÓN: Eso dilo porque estás diante da túa dona, que é moi remilgosa.

NAI: (*Sospira*) Teu pai era un poeta.

DON RAMÓN: Poeta? Ha, ha, ha, Poeta porque che facía versos de caramelo?

PAI: Poeta, sí, e non un borracho.

DON RAMÓN: Pois tes de saber que houbo borrachos que fixeron versos mellores que os teus.

PAI: Descastado! Non parecez meu fillo!

DON RAMÓN: Mira tí, bailarín: xa van dúas veces que dís a mesma cousa i estás ofendendo a miña nai... *(Dirixíndose á nai)* Tí non escoitas o que dí o teu poeta? Está decindo que eu non parezo fillo del.

PAI: Canalla!

NAI: Arrieiro. Nen parecez fillo del nen fillo meu.

DON RAMÓN: Pois se non son fillo voso deixádeme en paz. E moito coidadiño, eh?, porque senón mándovos ó faiado.

(Axexa pola porta un rapaz que trai un paraguas debaixo do brazo e a gorra encachada até as orellas.)

O RAPAZ: Bos días, Don Ramonciño.

DON RAMÓN: Xa che teño dito que cando te presentes diante de min debes quitar a gorra. Entendiches?

O RAPAZ: *(Engruñando os hombreiros)* Ben está, si señor, pero... como está rompida...!

DON RAMÓN: E a qué ves?

O RAPAZ: Veño de parte da Micaela... *(Esquecendo o recado)* Qué boa moza!

DON RAMÓN: Menos leria, cativo, e acaba de dar o recado.

O RAPAZ: Pois díxome a Micaela que como hoxe é domingo de antroido e a xente anda con contos e marmuracións, que hoxe non apareza pola casa.

DON RAMÓN: Boeno. Xa está. Agora, lisca, lisca lixeiro. *(Cólleo é vaino botando fora)*

O RAPAZ: *(Volvéndose, ao saír pola porta).* Qué sorte ten, Don Ramonciño!

NAI: Qué noxo!

PAI: Qué vergonza!

DON RAMÓN: *(Chamando dende a porta).* ¡Maripepa! ¡Maripepa-a-a!

UNHA VOZ LONXANA: ¡Señor!

DON RAMÓN: ¡Anda traime deseguida un xerro de viño tinto!

(Os pais cerran os ollos e Don Ramón paséase pola escea.)

Cai o pano para mudar o cadro

ESCENA 2

Fondo verde e chan verde. Aparecen dez mulleres sentadas nun arró e todas elas escachando en gargalladas. Dúas máscaras (un demo e unha porca) fan a ledicia das mulleres. Dispóis entra Don Ramón.

O DEMO: *(Mallando na porca)* Empanada de esterco! Galdrapa esgallada!

A PORCA: Ai, ai! Que me matan!

O DEMO: Filla do maroutallo . Zuncurrundullo! Voute amasar a paus!

A PORCA: Acudide veciños, que me mata iste home!

O DEMO: Vouche retorcer a língua como un tarabelo! Para que respetes a estas mulleres.

A PORCA: *(Parando as pandulladas do demo e ollando a distancia).* Acouga meu doe-doe! Non reparas en quén ven por alí? Velahí ven Don Ramonciño, o amo do pazo, e compre respetalo.

Entra Don Ramón, bambeándose. As mulleres rín e as máscaras recibeno con cortesías.

O DEMO: Boas tardes meu amo.

A PORCA: Boas tardes, Don Ramonciño.

O DEMO: E logo, Don Ramón. A ónde vai o meu almirante a estas horas e con tanta tormenta?

DON RAMÓN: Vou a onde me peta.

A PORCA: (*Dirixíndose ao demo*) Déixao ir, home, que vai ben acompañado... Vai ver á miña comadre, sabes tí? Vai ver á filla do antroido, a marquesa das filloas.

As mulleres rín a cachón

DON RAMÓN: Hai que ter crianza, eh? Que non todos somos iguais.

O DEMO: (*Dirixíndose á porca*) Ves tí, porca das ánimas? Quén che mandóu descubrires a Don Ramonciño? El vai a onde lle peta, que por algo nasceu fidalgo e ten señorío.

A PORCA: Fixen mal en decir que vai ao sarao da marquesa.

As mulleres rínse moito

DON RAMÓN: Falade con tento e non lle roubedes o creto a ningunha muller de ben.

As mulleres ceiban risadas e toses finxidas.

O DEMO: Ves tí? Xa se enoxóu o meu amo, e con moita razón. Coidas que Don Ramonciño é parvo ou qué? El sabe ben por ónde vai e a ónde vai...

A PORCA: A cas da miña comadre está lonxe e teño medo que Don Ramonciño dea un traspés e cisque o diñeiro na lama!

O DEMO: Non teñas medo; Don Ramonciño vai ben alumeado, e hoxe leva unha chispa...!

As mulleres ceiban novas gargalladas

DON RAMÓN: Vaia unha bromas de antroido! E moito coidadiño comigo, eh? Porque cando me poño teso... arrímanse os cans ás paredes.

A PORCA: Sí señor sí. A este hai que baixarlle as orellas. (Dirixíndose ao demo) Quén che mandou moverlle a pacencia a Don Ramonciño! Non sabes tí que é o galo do mundo?

O DEMO: Don Ramonciño é un galo vello, un barbouzán, e góstanlle as galiñas novas... Don Ramón é, máis que un galo, un raposo, e cando entra nun galiñeiro... Ja, ja, ja.

DON RAMÓN: Tan raposo como calquera.

O DEMO: Tamén a min me gustan as galiñas novas...

A PORCA: Tamén a tí che gustan as pitas? Mal home! Lobo carniceiro! ¡¡Adúltero!!

O DEMO: Vas levar un couce, abofé!

O demo e maila porca, agárranse a Don Ramón, e dan dúas voltas con el, como perseguíndose, e Don Ramón fica mareado.

DON RAMON: (Sen folgos pra falar) Quén pensades que son eu? Un monifate? Eu son Don Ramón o amo do pazo, e vos sodes uns calquera.

A PORCA: Sí, señor, sí.

O DEMO: Ten moita razón o meu amo.

DON RAMÓN: Aínda hai castes, eh? E quen vos paréu que vos lamba.

O DEMO: Perdoe, Don Ramonciño. E agora ande, señor, que pode chegar tarde ao sarao. Pero teña coidado que non lle fagan unha trampallada. Mire ben ónde pon os pes, que ao mellor...

A PORCA: Ao mellor qué? A miña comadre non é ningunha trampalleira. Ela é unha muller de ben. Moi honrada por certo! E senón que llo pregunten ao portugués...

As mulleres reloucan de risa

DON RAMÓN: Abonda de leria. Abonda! E voume, porque senón...!

O DEMO: Divírtase ben, meu amo. E déalle moitas memorias á marquesa das filloas.

A PORCA: As memorias non enchen. Déalle cartiños, cartiños...! si?, meu caravel de ouro! Dálle leiras e piñeirales...

DON RAMÓN: (Zafándose das máscaras) Qué xente! Qué xente!

Cai o pano para mudar o cadro

ESCENA 3

Un apartamento cunha fiestra lateral. En primeiro termo unha cortina. Falan Micaela e o portugués. Despóis aparece Don Ramón.

MICAELA: Don Ramón anda toliño por min, e pouco a pouco irá caendo todo canto ten nas miñas mans.

O PORTUGUÉS: E nas miñas. Non esquezas o trato.

MICAELA: O noso trato é casar despóis. *(Escoitando)*. Parece que abriron a cancela... Será Don Ramón?

O PORTUGUÉS: Será o rapaz.

MICAELA: Déixame axexar pola fiestra. *(Vai mirar e vólvese alarmada.)* Ai, nunca Deus me dera! Anda, condenado; agáchate detrás da cortina que velahí ven Don Ramón.

O PORTUGUÉS: *(Poñéndose diante da cortina)* A ver si acabas dunha vez e o chimpas fora deseguida.

MICAELA: Mira que o vello pode facer a nosa felicidade. Déixame a min e ten pacencia, corazón.

Micaela séntase á veira da fiestra e axiña asoma por alí a figura de Don Ramón.

DON RAMÓN: Podo entrar, Micaeliña?

MICAELA: Vostede tolea, Don Ramonciño. Xa ando na boca das xentes pola súa culpa e aínda me quer perder máis! Non lle mandéi decir que non viñese hoxe?

DON RAMÓN: Non podoo deixar de verte.

MICAELA: Pois o que é hoxe ben se podía quedar no pazo e non vir a comprometerme, que unha é moza solteira e a conducta logo se perde.

DON RAMÓN: Se a perdes por min estou disposto a pagala. Qués todo canto teño por ela? Non che podoo ofrecer máis.

MICAELA: Aínda que son probe non me vendo por canto hai no mundo.

DON RAMÓN: Quén sabe! Por moito menos, e si cadra por nada, pode levarte calquera gandulo.

MICAELA: A min no me importan os homes. Que os leve a todos xuntos o demo! Que os coma un carrizo!

DON RAMÓN: Tamén qués que me leve a min o demo? Pois non pases coidados, Micaela, que non tardará en levarme se sigues despreciándome.

MICAELA: Eu non o desprecio, Don Ramonciño, porque vostede non é coma os demáis. Boa proba lle dín onte! Boa proba lle dín!

DON RAMÓN: Total... un bico.

MICAELA: Pois por algo se empeza, que xa estou ben arrepentida do que fixen. Ai, eso sí!

DON RAMÓN: Pois hoxe veño por outro.

MICAELA: De día? Ai, qué vergonza! *(Tapándose a cara, e logo, descubríndoa.)*
Vostede pensa que eu son unha calquera, Don Ramonciño?

DON RAMÓN: Se me das outro bico regáloche outra leira.

MICAELA: Nunca lle dín un bico a ningún home. Abofé que vostede levóu o primeiro...!, pero eu teño medo, sabe? Teño medo de perder o sentido e que dispóis vostede... que é un raposo... porque unha tamén é de carne e ten corazón, sabe?

DON RAMÓN: E qué? Tí non perderías nada connigo.

MICAELA: Agora non llo dou. Agora non. Teño moita vergonza.

DON RAMÓN: E logo...? Cándo...? Cándo mo vas dar?

MICAELA: Esta noite, á saída do baile.

DON RAMÓN: Pero tí vas ir ao baile? E bailarás co portugués!

MICAELA: Non lle dea pena, que o portugués é un mozo como outro calquera e os homes a mín... Boeno, non madura esta pera para ningún melro. Son divertida, pero teño cabeza.

DON RAMÓN: E ónde te vexo esta noite? Déixasme entrar na casa?

MICAELA: Non corra tanto, Don Ramonciño. Vostede agarde por min ó pe da cancela, cando remate o baile.

DON RAMÓN: Cánto che quero, Micaeliña!

MICAELA: E non se esqueza do ofrecido, porque unha é probe de todo e non quixera andar a pedir cando chegue a vellez.

DON RAMÓN: Quén sabe se todo canto teño será para tí!

MICAELA: Agora váiase, sí, Don Ramonciño, que hoxe é domingo de antroido e pode velo a xente e dispóis todas son faladurías.

DON RAMÓN: Sí, muller, sí, a xente deiquí é moi ruín. Xa me vou, e deica a noite, Micaeliña.

MICAELA: Vaia con coidadiño e xa sabe no que quedamos.

DON RAMÓN: Adéus logo.

MICAELA: Adéus, sí?

Vaise Don Ramón, e Micaela queda un bocadiño na fiestra. O portugués sae da cortina.

MICAELA: *(Volvéndose cara o seu amante).* Non te queixarás de min.

O PORTUGUÉS: O que é a ese vello pódesele arramplar con todo canto ten, e dispóis nós... Ha, ha, ha. Non traballas mal, non, abofé!

MICAELA: Todo esto fágoo por tí, ladrón!

O PORTUGUÉS: Cada bico unha leira... Non está mal! Pois o qué é polos que me deches a min pódesslle pedir o pazo.

MICAELA: (Abrazándoo). Meu lacazán!

O PORTUGUÉS: (*Abrazado a Micaela*) Meu repoliño!

(*Cantando*)

O celme que andas buscando,

ai, está no meu corazón.

Eu son como os chuchameles,

ai, ti es o meu abellón.

O vira i o vira

vamos a bailar

o vira i o vira

que vamos casar.

O pano cai a modo, para mudar o cadro

ESCENA 4

O fondo é negro, cunha fiestra acesa. O chan é verdinegro, esvaéndose na negrume do fondo. Aparecen dous espantallos a carón do fondo. Entra Don Ramón dando bandazos; dispóis un sapo e, derradeiramente, os espantallos érguense e veñen cara diante.

DON RAMÓN: *(Con lingua trabada).* Eu son un vello ladroeiro... un rachador... Ja, ja, ja. Boeno, un pirata... un pirata que non se ten de pé. Estas condenadas pernas non me rexen. *(Falando consigo mesmo).* Ei, Ramonciño: ¡Tente! ¡Tente, pirata!

Detrás da fiestra érguense gargalladas e retesías.

¡Ai, se fose mozo...! Se fose mozo xa estaba entrando nese baile, para quencer a paus... ¡A paus con todos!, porque para desfacer bailes, o Ramonciño... *(Comenza a dicir cousas que non se entenden, coma si tivese papas na boca, e bambéase moito a pique de se caír.)* ¡Estas condenadas pernas! ¡Agar... agarda, Micaela, que xa vou! ¡Agarda miña prenda! ¡Agarda que non atino...! ¡Acouga mundo, acouga! ¡Acouga, que me mareas! ¡Xo! ¡Xooo! *(Cada vez fala máis trabado de língoa e nun bambeo cáise ao chan e quer abranguer o mundo.)* Mundo ponte quedo... Non deas tantas voltas condenado. Déixame erguer... Alá na cancela... Micaeliña... Xa vou...

Entra un sapo e achégase a Don Ramón

O SAPO: Non podes meu vello. Non podes.

DON RAMÓN: *(Revolvéndose)* ¿Quén? ¿Quén fala ahí?

O SAPO: Vas morrer cos zocos postos, meu vello. Acabouseche a corda.

Don Ramón, canso de bulir, cai vencido de costas polo esforzo e fica esterricado. O sapo séntase enriba del.

O SAPO: Xa non alentas e xa tes a ialma na gorxa. Anda home, anda. Anda, ceiba dunha vez o folgo. (*Ponse axexar na boca de Don Ramón.*) ¿Qués que te axude? (*Estrúchalle a caixa do peito.*) A ver que alma botas. Anda, home, fai un esforzo, que logo quedas en paz. Non sexas nugallán para morrer. Un esforciño e xa está. Deixa sair o que tes na gorxa. Non teñas medo, que a luciña da ialma non queima. Xa verás como é fría. Anda, que despóis do pasamento xa non sintes nin padeces. Abre a boca. ¡Así! Anda, que xa vai sair. Alenta un pouquiño e xa está. Anda, arregala os ollos. ¡Así... así... agora...!, xa está.

Da boca de Don Ramón, sae unha luceciña que fuxe polo chan.

O SAPO: ¡Ai, qué luciña...!, ¡ai, qué luciña...!

Dando pulos de ledicia váise da escea, logo de xogar coa luciña.

Neste intre comenza detrás da fiestra unha muiñeira de pandeiros, cantada por mozas e mozos. Os espantallos érguense como xigantes, adiántanse a onde está Don Ramón morto e bailan a muiñeira ao redor del.

MUIÑEIRA DE PANDEIROS:

Este pandeiro que toco
ten o pelexo enrugado,
que llo saquéi a un castrón
que andaba no meu tellado.

Este pandeiro que toco
ten o pelexo gastado,
de tanto dalle que dalle,
de tanto repenicalo.

Este pandeiro que toco
ten o pelexo virado,
cando se toca con xeito
bailan os demos no adro.

Fin do segundo lance

LANCE TERCEIRO



PIMPINELA

Rapaza bonita que tolea cos panos de coores.

A NAI

Vella lagarteira, que non se avén coa probeza.

O PAI

Velloucán con cara de testigo falso.

O MOZO

Rapaz novo, na idade de sentirse galo do mundo.

O VELLO

Carcamán namorado, no seu derradeiro esforzo.

MULLERES

Dez almas chuchadas pola marmuración.

A MORTE

Figuración do máis poderoso señor do mundo.

CORO

Rapaces e rapazas que saben cantar.

Tódoos rapaces levan careta , menos os rapaces e rapazas do coro.

ESCENA 1

Fondo negro e chan negro. Aparece Pimpinela sentada, coa nai á súa dereita e o pai á súa esquerda.

A NAI: ¡Anda, Pimpinela! Anda miña variña de abelao.

PIMPINELA: ¡Non!

O PAI: É que non reparas na que che espera se te casas con ese cuspe?

A NAI: Vivires nunha terroeira como ésta, andares coma min.... Chegares do traballo feita un esterco, sen roupa que mudar...

O pai tuse para impór respeto

PIMPINELA: ¡Non!

A NAI: ¡Ai, meu caravel de cera! ¡Ai, cómo te deixaches rular por un pito cairo!

O PAI: Ai de tí, se non te coutas! Andarás sempre co corazón enloitado, sen pan no forno, sen lume na lareira, sen estrume na corte.

A NAI: Sempre mirrada de frío e chuchada de fame.

O PAI: ¡Faille caso a túa nai, Pimpinela!

PIMPINELA: ¡Non!

A NAI: Desaparecerán as cores que che pintóu Noso Señor. Deixarás de ser mazán e cereixa. Trocaraste nun figo merado.

O PAI: Coberta de remendos, torrada pola raxeira, a fuxires dos espellos para non verte. En troques...

A NAI: En troques, se te casas co Señor Fuco...

PIMPINELA: ¡¡Non!!

O PAI: ¡Tí qué dís, toliña! ¿Quén che cegóu pra non veres este regalo divino? ¿Quén che botóu terra nos ollos? ¡Desperta!

PIMPINELA: ¡Non!

O PAI: ¿Qués ser un baldreu coma moitas?

A NAI: ¡Quérenche poñer brincos de ouro e tí queres piollos de miseria! ¡Quérenche dar onzas recortadas e tí prefires lixos do ar! ¡Ai, miña flor da gala, abre os ollos! ¡Xa quixeran as fillas dos máis principais!

O PAI: ¡Xa quixeran elas!

PIMPINELA: ¡Non!

O PAI: Terías unha casa de vinte fiestras e unha solaina; terías criadas e criados ó teu servicio; terías fartura de pan, de viño e de todo canto pode dar a terra. Dúas xuntas de bois e sete vacas!!!!

A NAI: Arderían carballos enteiros pra que a túa parrumeira botase fume e o señor Fuco cegaría coa túa fermosura.

O PAI: E todos sairíamos desta probeza.

A NAI: Arcas acuguladas de lenzo, almarios cheos de roupa, e tí a rir sempre coma se foses unha fidalga. ¡Anda meu luceiro!

O PAI: ¡E qué diaño! O señor Fuco é un vello e cando lle chegue a súa hora, xa verás tí como chaman na túa porta os mellores mozos da parroquia.

A NAI: O señor Fuco é un home de ben e anda ceguiño por tí. ¡E valo despreciar, meu corazón!

O PAI: ¿Serás quén de desbotares o consello dos teus pais?

A NAI: ¡Unha filla tan boa coma tí...! ¡Deixa ese mozo, Pimpinela!

PIMPINELA: ¡Non!

O PAI: ¡Xa o creio que o pensarás!

A NAI: Compara, miña filla, e cavila no que che espera con un e con outro.

O PAI: Dunha banda, o rir, e da outra, o chorar.

A NAI: O día e a noite. O pan e a fame.

O PAI E A NAI: ¡Escolle!

Vaise a nai por un lado e o pai polo outro. Pimpinela fica sentada.

ESCENA 2

Entra o mozo pola esquerda

O MOZO: ¿E logo, Pimpinela?

PIMPINELA: *(Pimpinela, non responde)*

O MOZO: ¿Sei que che cortaron a língua?

PIMPINELA: ¡Non!

O MOZO: ¿Por qué non me falas coma sempre?

PIMPINELA: *(Pimpinela engruña os homeiros)*

O MOZO: Andas na boca do mundo. ¿Non será certo que che queren facer o casamento co señor Fuco, non?

PIMPINELA: *(Pimpinela dí que sí coa cabeza)*

O MOZO: Pero tí non podes estar cun vellouqueiro, porque tes a ialma espiñada por un mozo. E xa sabes que tamén o mozo anda toliño, a contar estrelas polo teu amor. *(Pausa)*. Tráioche un pano con dous corazóns atravesados, que son os nosos... É moi bonito.

Pimpinela colle o pano sen miralo e gárdao no seo (é un pano do nariz).

O MOZO: ¿Lébraste cando me deches o sí? Foi o día de San Xoán. Arrecendías a malvas e a rosa, e a mazás do Paraíso.

PIMPINELA: Arrecendería...

O MOZO: Tí tremías i eu tremía. E dende entón xa non houbo máis mozas pra mín, nin máis mozos pra tí.

Pimpinela cala. Hai un silencio

O MOZO: ¡Dime que me queres, Pimpinela!

PIMPINELA: *(Pimpinela non responde)*

O MOZO: ¿Non mo queres decir?

PIMPINELA: ¡Non!

O MOZO: Pero quéresme, non si?

PIMPINELA: *(Pimpinela ergue os ombreiros en sinal de dúbida)*

O MOZO: ¡Se fose rico habíasme querer máis!

PIMPINELA: Non tiña por que quererche menos.

O MOZO: *(Enfurrñado)* Eu teño a pobreza dun mozo que pode chegar a rico e o señor Fuco é un vello con vermes no diñeiro. ¡Despréciasme por pobre, por ser igual a tí! ¡Está ben! Pois...

Se por probe me desprecias
eu non me asaño por eso.
Na feira todo se vende,
cada cosa no seu precio.

PIMPINELA: Fala con tento.

O MOZO: ¿Entón non é certo que te queren vender ó señor Fuco? ¿Non é certo que te queren casar con el?

PIMPINELA: Casar non é pecado.

O MOZO: ¿E a palabra que me deches?

PIMPINELA: As verbas de amor non son sacramentos.

O MOZO: Pois... que che presten os cartos do señor Fuco. ¡Acabouse todo entre nós...!
¡Voume...! Mulleres coma tí hainas a moreas. (*O mozo vaise por onde entróu; pero antes de saír virase para darlle á moza unha derradeira despedida.*) Dalle memorias ó señor Fuco, e cando te cases con el ráñalle o lombo cun carozo...

Pimpinela fica sentada. Saca do seo o pano que lle acaba de dar o mozo, óllao ben e volve a gardalo.

ESCENA 3

Entra o vello pola dereita. O vello trai un embrullo debaixo do brazo.

O VELLO: Boas noites, Pimpinela.

PIMPINELA: Boas noites, señor Fuco.

O VELLO: Veño da vila e lembreime de tí, sabes? Tráioche un regaliño... É pouca cousa en comparanza co que che daría se quixeses.

PIMPINELA: Moitas gracias, señor Fuco; pero eu non me vendo.

O VELLO: Ai, rapaza: eu son moi pobre pra mercar a túa bonitura, porque non hai diñeiro dabondo no mundo para pagar o que tí vales. Eu tráioche cativeces, o que sei que che gusta; pero sen ánimo de magoarte. Como se fose o teu padriño...

PIMPINELA: Se non é con intención...

O VELLO: Só coa intención de verte bonita. Xa verás o que che traio... (*Abre o paquete e saca un pano*) ¿Gústache, Pimpinela? (*Saca outro.*) Este tamén che cae ben. (*Saca outro.*) ¡Pois o que é éste! (*Saca outro.*) Outro máis para que teñas onde escoller. (*Saca un corte de seda.*) Tamén quero que fagas unha chambra e como non sei o teu gusto... (*Vai sacando cortes de seda en diferentes cores.*) Velaiquí tes onde escoller... pra que te luzas o día da festa. Pra que sexas a moza mellor vestida da parroquia. Son cativeces...

PIMPINELA: É de máis señor Fuco.

O VELLO: Pois se quixeras encher de ledicia os poucos dias que me quedan e te aviñeras a cerrarme os ollos na hora do meu pasamento, todo canto teño sería para tí.

PIMPINELA: Aínda son nova para casar.

O VELLO: I eu son vello de máis; pero estou namorado e teño azos pra facerte feliz, a tí e máis ós teus pais.

PIMPINELA: ¿E se son desgraciada?

O VELLO: Se tes a ialma limpa e o corazón ceibe non probarás desventuras na miña casa. Eso non. Alí serás servida e folgada, en todo canto apetezas. E despois... Cando eu morra inda che quedarán anos dabondo para disfrutares do que che deixe, que non é un conto. ¡Son tan vello e tan rico!

PIMPINELA: ¿E o que digan de mín as xentes?

O VELLO: Envexas, miña rula. Envexas de verte gardada do sol e do sieiro e da choiva. Envexas de verte libre de traballos.

PIMPINELA: Miña nai tamén quer.

O VELLO: Pois logo... queres ser a miña dona, Pimpinela?

Pimpinela dí que sí coa cabeza. Toda ela coberta de cores.

Cai o pano pra mudar o cadro.

ESCENA 4

Fondo verde e chan verde. Tres mulleres con caras de asombro. O vello, afincado nun pau, fala coas mulleres.

MULLER 1: Pois desde que te casaches con Pimpinela andas feito un mozo.

MULLER 2: Coma se che sacaran vinte anos do lombo.

O VELLO: Pareceréi un mozo porque son feliz; pero non tardaredes en ir detrás da miña caixa. A morte anda comigo dende fai algúns días.

MULLER 3: Esas son figuracións, e o medo de deixares a Pimpinela. Aínda estás pra lebares a moitos por diante.

O VELLO: Medo, non: tristura. Porque a miña vida cóntase por días. Eu ben quixera ter folgos dous anos máis... pero non tardaréi en comer terra. Avisoume a Morte, sabedes? Ela mesma.

MULLER 2: ¡Asús!

MULLER 1: Non digas iso.

O VELLO: Viña eu da vila, e ó pasar polo monte do Candán...

MULLER 2: Ai, home

(As mulleres xúntanse e tremen)

O VELLO: Era de noite e na lagoa do crego espellaba o luar. De súpeto alvisquéi a un home grandísimo, que viña cara min, alancando por riba da lagoa, sen chiscar a iauga.

O pantasma púxose a camiñar á miña veira. Eu... estiven para zorregarlle un pau; pero freoume o medo. E cando iamos baixando a costa pregunteille: «¿Qué qués de min?». O pantasma seguiu camiñando sen chistar... Voltéi a decirlle: «Se és unha ialma en pena dime o que podos facer para salvarte». Tampouco me respondéu.

MULLER 1: ¿E non sería algún mozo da parroquia?

O VELLO: Non, muller, non... Cando chegamos cabo da igrexa olléi un corvo e máis unha pomba, e aquilo non me gustou. Entón o pantasma miróu para min e a lúa bateulle na cara. ¡Éravos a Morte! E faloume desta maneira: «Eu son o que che vai poñer o sangue frío coma unha pedra, esa pomba é a túa vida e o corvo teu namoramento serodio. Prepárate, porque un día destes iréite buscar!»

TODAS: *(Con arreguizos e persinándose).* ¡Asús!, ¡asús!

MULLER 3: *(Con voz tremante)* ¿E non traerías algún viño de máis no corpo?

O VELLO: Estaba tan espelido coma agora; pero aínda voltéi a recibir outro avisos, ¿sabendes?

MULLER 2: Non fagas caso, home... Poden ser figuracións.

O VELLO: Onte á noite, cando ía deitarme, batín cun corpo na escuridade e ó encender un misto olleime a min mesmo, a rir, coma se me mirase nun espello. E despois, cando quixen pechar a fiestra, aparecéuseme unha man de difunto pegada nos vidros.

TODAS: ¡Asús! ¡Asús!

Baixa o pano para mudar o cadro

ESCENA 5

Ó ángulo dun dormitorio. Unha cama, e na cabeceira, unha fiestra pechada. Unha candeia acesa enriba da mesa de noite. O vello está despíndose. Despois a Morte, e no remate Pimpinela.

Ao lonxe canta un Mozo:

¡Ela casouse cun vello
non sei qué estaba pensando!
O vello, funga que funga,
toda a noite está fungando.ç

Dime casadiña nova
cómo che vai de casada ,
o teu home está moi vello,
non che sirve para nada.

Anque te vexo casada,
eu non che perdo o cariño,
que vas a quedar viuda
e podo casar contigo.

O VELLO: ¡Roncar e fungar! Sofrir, digo eu.

O vello rosma cousas que non se entenden. Sigue despíndose e, cando se queda en camisa e vai sacar os pantalóns, sopla a candeia e o teatro queda ás escuras. Aproveitase a escuridade para meter no leito un moneco, idéntico ao vello, e cunha careta igual á que el leva posta: o vello agáchase.

O mozo volve a cantar dende lonxe

Dime casadiña nova,
cómo che vai de casada.

— O meu home está moi vello,
non me sirve para nada.

Ábrese a fiestra, pouco a pouco, coma se a empurrasen dende fora, e o luar vai entrando no dormitorio, caendo enriba da cama. Aluméase a escea. Aparece o moneco, a durmir, coma se fose o señor Fuco. Na fiestra asómase a Morte, a ollar o moneco, abalando as manxadoiras. O vello, que se agachóu, pega un pulo e ponse enriba do moneco. Bótalle as mans á gorxa e forcexea para afogalo. O autor que represente ao vello imitará os estertores da morte, que proveñen do moneco.

O mozo canta por terceira vez

Anque me vexas casada,
non me perdas o cariño,
que podo quedar viuda,
e máis casarme contigo.

Cando morra o moneco desaparecerá a Morte que axexaba na fiestra. O vello adicarase entón a compor un cadro medoñento. O seu traballo acompañarase de risas estranas. O vello desfai o leito; guinda co moneco no chan; volve a deitalo na cama, coa cabeza pendurada e unha perna erguida sobor dos cabezales. O vello rise cada vez máis, amañando este cadro arrepiante. Cando o vello remata o seu traballo, vírase cara o público e sácase a careta que leva posta, guindando con ela. Entón aparecerá demudado de Morte, véndoselle a caveira que tiña debaixo da careta de vello. Fuxe dispóis pola esquerda, por diante do telón negro que cerra o cadro desta escea. Entra Pimpinela pola dereita, toda cuberta de panos rameados, e cunha candea na man. Vai a deitarse.

PIMPINELA: (Ao ver o cadro). ¡¡¡Aaaai!!!

ESCENA 6

O fondo é un gran lenzo con moitas figuras pintadas. As caras das figuras son de verdade. Aparece Pimpinela vestida de loito e sentada. Enfocarase con moita luz a figura de Pimpinela, de xeito que o público non vexa o telón de fondo.

PIMPINELA: *(Retorcéndose as mans).* ¡Tantos panos rameados, tantas chambras de seda, tantas cintas do pelo como teño! ¡Tantas huchas de roupa fina que non puxen! ¡Tantos armarios de holanda en folla! ¡Todo gardado con chaves! ¡Todo! ¡Os anxeios da miña mocidade dentro do peito! ¡O meu corazón agrilloado! *(Pausa)* Non abondou con ser a súa muller! ¡Pasar noxos e fasquías á súa veira...! ¡Permitir que as súas mans tocasen a miña carne...! ¡Chorar por el cando se foi para sempre! ¡Non; aínda teño que ser a viuda dun vello! *(Pausa)* ¡E así un ano cos ollos no chan, vestida de doorosa! ¡Enloitada por un home que nunca quixen! ¡Enloitada como os corvos do monte! ¡Como os corvos! *(Pausa)* ¡Ai, quén me dera locir os meus panos bonitos! ¡Entrar nas romerías vestida de maio, coberta de frores! ¡Amostrar as miñas alas! ¡E ser solteira outra vez! *(Pausa)* ¡Ai, quén me dera falar co mozo que levo no corazón! *(Pausa longa)* ¡Miralo tan siquera! *(Pimpinela saca do seo o pano que o mozo lle regalara e fálalle con voz chorosa.)* ¡Paniño cativo que tes catro puntas para magoarme! ¡Paniño branco que aínda non foches ao río! ¡Paniño que durmes sempre na lentura do meu seo! ¡Dille ao meu amor que teño soedades! ¡Dille que quero mirarme nos seus ollos! Dille que non baile nen cante, porque estou de loito... *(Rompe a chorar e tápase co pano)*

Nesto alcéndense as luces todas do escaenario e rompen a cantar as figuras pintadas no telón de fondo, asomando caras de verdade polos ocos do lenzo:

CORO

Aquel amor que che tiña
era unha fror e murchouse,
i agora, Pimpineliña
o meu amor acabouse.

Tes chambras de raso, panos e refaixos,
tes medias de seda, tes zapatos baixos;
pero xa non tes o que tanto valía,
a mirada limpa que eu tanto quería.

Dispóis do que me fixeches
xa non che teño afición,
cantan outros paxariños
dentro do meu corazón.

Tes chambras de raso, panos e refaixos,
tes medias de seda, tes zapatos baixos;
pero xa non tes o que tanto valía,
a mirada limpa que eu tanto quería.

Fin do terceiro lance

Parrumeira: Parede que vai desde o chan da lareira ata a parte baixa da cheminea na cociña tradicional, onde se acumula a feluxe.

Chambra: Tipo de camisa ancha e frouxa que usan sobre todo as mulleres e os nenos. Blusa.

Azos: Forza de vontade para facer algo. Sinónimos: [alento](#), [ánimo](#), [coraxe](#), [folgo](#).

Sieiro: Vento moi frío e seco.

Serodio: Que sucede tarde, despois do acostumado ou do momento preciso.

Rameado: Que está decorado con debuxos de ramas floridas e de follas.

Hucha: Caixa grande de madeira e con tampa para gardar a roupa, o gran, o pan etc.

Holanda: Tea fina de liño, ás veces imitada en algodón, que procede orixinariamente de Holanda e se emprega sobre todo para facer sabas e camisas.

EPÍLOGO



Escea única

SEÑOR FUCO
BOTICARIO (DON SATURIO)
DON RAMÓN

No ceo da noite brila unha gran lúa chea. Os esqueletes de Don Ramón e o Boticario latrican sentados no valado do cemeterio. Entra en escea o esquelete do señor Fuco, que ven coxeando.

SEÑOR FUCO: (*Enfadado*) Boas noites!

BOTICARIO: (Con énfase). Saluten pluriman!

DON RAMÓN: (*Burlándose*). Liberté, Fraternité, Egalité!

SEÑOR FUCO: Deixádevos de panxoliñas, porque ides facer lume cos osos en canto vos conte o que sei. Aínda que fósedes de barro, ides arder de carraxe.

BOTICARIO: E logo, Fuco, qué acontece? Tí ves coxeando...

DON RAMÓN: Abofé que xa non parece un Xan de debaixo da cama.

SEÑOR FUCO: Non abundaba con que o enterrador me roubase os borceguíns, que eran noviños do trinque! Ese fillo de mala besta meteume un difunto no nicho. Esmagándome, sabendes? Na miña vida vin home máis animal! Deixóu cair a caixa do difunto enriba de min e parteume un oso da perna dereita.

DON RAMÓN: (*Ceiba unha gargallada*). Probe Fuco!

BOTICARIO: E quen é o difunto?, porque supoño que será da túa familia.

DON RAMÓN: (*Que aínda lle dura a risa*). Será Pimpinela, que non podía vivir sen tí e ven facerche compañía...

SEÑOR FUCO: Pimpinela, Pimpinela!! Sabede que casou con aquel rapaz que a rondaba... un lacazán!... E que agora os dous durmen e folgan, e fan o ventre gordo á miña conta. Cos meus bens! E polo visto xa venderon o pinal da Bouza e os lameiros do Canabal. Larcháns! Destragadores! Dígovos que hoxe estou como para facer chatolas cos dentes.

BOTICARIO: E quen che contou semellantes contos? Foi o difunto que che meteron no nicho?

SEÑOR FUCO: Foi! É a miña sogra.

DON RAMÓN: (*Escachando da risa*) Esmagouno a sogra...! Parteulle unha perna...!
Ha, ha, ha, ha, ha!!!

SEÑOR FUCO: A probe dí que morreu dun aire de felesía; pero debéu morrer de flato, porque cheira que fede.

DON RAMÓN: (*Escachando coa risa*). Vas ter cheiro de sogra para un ano...

SEÑOR FUCO: Non te rías tanto Ramonciño, que vas chorar. A pobre fala con moito traballo porque xa ten a lingua podre; pero así e todo contoume algunhas cousas e tamén trouxo novidades para vos.

DON RAMÓN: Conta, conta.

SEÑOR FUCO: Velahí vai... Escoita tí primeiro, Ramonciño... Como a Xusticia topou no peto da túa chaqueta un escrito no que lle pasabas á Micaela unha finca das mellores, e todos sabían que xa lle tiñas pasado outras, agora ela dí que vivía en pecado mortal contigo.

DON RAMÓN: Iso non é certo!

SEÑOR FUCO: A miña sogra nunca minteu de ningunha cousa que dixese; pero de que tí non pasaches de trocar leiras por bicos... iso sábeno ata as pedras. O certo é que a Micaela vivía co portugués, pero agora di que vivía contigo, e coma tí foches un papán, un panarra...

DON RAMÓN: Non fagas menos de min. Paifoco! E fálame co respecto debido.

SEÑOR FUCO: Agora somos todos iguais. (*Burlándose.*) Liberté, Fraternité, Egalité...! Pero escoita, Ramonciño, que agora ven o mellor... A Micaela ten un fillo, sabes?

DON RAMÓN: Un fillo!

SEÑOR FUCO: E como lle naceu ó pouco de morreres tí, pois... buscou un abogado de sona e armou contenda sobor dos teus bens, porque xura que o fillo é teu, e non lle faltan probas de que tí andabas en amoríos con ela.... Que!?! Tiña ou non tiña razón de que ibas arder de carraxe?

DON RAMÓN: Ah, galdrumeira! Se algún día ven a este cemiterio vou mallar nela como mallóu Santiago nos mouros. Maldito o día que puxen os ollos en semellante baldreu! Panarra de min! Papán! E vanse quedar cos meus bens e co meu señorío! E como se vai rir de min o portugués.

SEÑOR FUCO: A Micaela non é parva, non. Chimpóu ó portugués fora de sí; pero todos din que voltará cando a xusticia dea sentecia. Tamén a Micaela e o portugués van folgar e criar touciño á túa conta. Quén os verá tomando a raxeira do sol na solaina do pazo! Cadráronche vos herdeiros, Ramonciño...! Ha, ha, ha, ha, ha!

DON RAMÓN: Abonda de burlas, Fuco, porque son capaz de tronzarche a outra perna e deixarte valdado pra sempre.

(Don Ramón cóllese a cabeza nas mans)

SEÑOR FUCO: Non te alporices, home, que moito máis te burlaches tí de min falándome de Pimpinela.

BOTICARIO: E pra min non traes novas ningunhas?

SEÑOR FUCO: Tamén hai algo; pero máis levián. A túa Lela casouse co carabineiro e xa teñen catro fillos.

BOTICARIO: Malpocados rapaces! Mellor sería que fosen fillos dun boticario!

SEÑOR FUCO: As túas irmáns venderon a botica e viven coma catro pantasma, agardando a morte e chorando por tí.

BOTICARIO: Coitadiñas! *(Ponse a chorar)*.

O señor Fuco séntase no valado, de par do Boticario, e dispóis dun silencio xurde unha nova leria.

BOTICARIO: Vós, polo menos, morrestes de morte natural, pero eu mateime. Fun tan parvo que non podía vivir sin Lela.

DON RAMÓN: Tí matácheste con veneno da túa botica; pero eu mateime con veneno da miña bodega e con viño das tabernas! Morrín como un sapo, entre dous espantallos! A miña caste non pudo ter un remate máis vil!

SEÑOR FUCO: Tamén eu me matei con veneno do meu corazón. Tamén eu me matei!

BOTICARIO: Non te queixes, Fuco, porque tí polo menos... morreches farto de felicidade.

DON RAMÓN: *(Sinalando a Fuco)* Si... este abellón morreu afogado en mel...

SEÑOR FUCO: Ningún de vós morreu tan adoecido coma min. Tí, Saturio, adormentácheste con xaropes da túa botica, para morreres sen dores. Tí, Ramón, morreches atordoado polo viño e non te decataches do pasamento. A miña morte foi arrabeada. Morrín como un can da rabia, coma quen olla unha fonte de auga pura e non pode bebelo. Eu morrín de sede. Morrín por namorarme de vello!

Cantan os galos e tanxen os sinos dunha eirexa lonxana.

DON RAMÓN: Ímonos deitar.

BOTICARIO: Ímonos.

Báixanse do valado e saen paseniñamente da escea, un após do outro.

SEÑOR FUCO: Por namorarme de vello!

BOTICARIO: Por namorarnos de vellos!

Cai o pano E FIN

SER UN XAN DEBAIXO DA CAMA: Ser un covarde.

BORCEGUÍNS: Calzado que chega ata un pouco máis arriba do tornecelo, xeralmente aberto por diante e con amallós.